

CHARTA Z LIPSKA o trvalej udržateľnosti európskych miest

Prijatá pri príležitosti neformálnej schôdzky ministrov na tému mestského rozvoja a územnej súdržnosti v Lipsku 24. – 25.mája 2007

PREAMBULA

„CHARTA Z LIPSKA o trvalej udržateľnosti európskych miest“ je dokumentom členských krajín, ktorý bol vypracovaný za rozsiahlej a transparentnej účasti európskych zainteresovaných strán. S vedomím výziev a príležitostí, ako aj rozdielných historických, hospodárskych, sociálnych a environmentálnych podmienok európskych miest sa ministri členských štátov pre mestský rozvoj dohodli na spoločných princípoch a stratégiách v oblasti politiky mestského rozvoja. Ministri sa zaväzujú

- iniciovať vo svojich krajinách politickú diskusiu o možnostiach integrácie zásad a stratégií Charty z Lipska o trvalej udržateľnosti európskych miest do vnútroštátnych, regionálnych a miestnych politík rozvoja,
- využívať nástroj integrovaného mestského rozvoja a s tým spojeného riadenia jeho uplatňovania a na tento účel vytvoriť všetky potrebné rámce na vnútroštátnej úrovni a
- podporovať vytvorenie vyváženého priestorového usporiadania založeného na európskej polycentrickej mestskej štruktúre.

Ministri ďakujú nemeckému predsedníctvu za vypracovanie správy s názvom „Integrovaný mestský rozvoj ako predpoklad úspešnej trvalej udržateľnosti miest“ a štúdií „Stratégie na zlepšenie fyzického prostredia v znevýhodnených mestských oblastiach“, „Posilnenie miestneho hospodárstva a miestnych opatrení na trhu práce v znevýhodnených mestských oblastiach“, „Proaktívne opatrenia v oblasti vzdelávania a odbornej prípravy detí a mládeže v znevýhodnených mestských oblastiach“ a „Trvalo udržateľná doprava a znevýhodnené mestské oblasti“ s príkladmi osvedčených postupov v Európe. Tieto štúdie umožnia mestám všetkých veľkostí efektívne uplatňovať zásady a stratégie stanovené Chartou z Lipska o trvalej udržateľnosti európskych miest.

Vyhlásenie ministrov:

My, ministri zodpovední za mestský rozvoj v členských štátoch Európskej únie, považujeme európske mestá všetkých veľkostí, ktoré vznikli a rozvíjali sa v priebehu dejín, za cenný a nenahraditeľný hospodársky, sociálny a kultúrny prínos.

S cieľom ochraňovať, posilňovať a ďalej rozvíjať naše mestá podporujeme stratégiu EÚ pre trvalo udržateľný rozvoj založenú na akčnom programe z Lille, *Urban acquis* z Rotterdamu a Bristolskom dohovore. Takýmto spôsobom by sa malo podariť zohľadniť všetky rozmery trvalo udržateľného rozvoja súčasne a s rovnakým dôrazom. To zahŕňa aj hospodársku prosperitu, sociálnu rovnováhu

a zdravé prostredie. Súčasne je potrebné venovať pozornosť kultúrnym a zdravotným aspektom. V tejto oblasti by sa mala primeraná pozornosť venovať inštitucionálnej kapacite členských štátov.

Naše mestá sa vyznačujú jedinečnými kultúrnymi a architektonickými kvalitami, silným potenciálom sociálneho začlenenia a výnimočnými možnosťami hospodárskeho rozvoja. Sú centrami vedomostí a zdrojom rastu a inovácií. Súčasne však zápasia s demografickými problémami, sociálnou nerovnováhou, sociálnym vylúčením špecifických skupín obyvateľstva a nedostatkom cenovo dostupných a vhodných možností bývania a environmentálnymi problémami. Z dlhodobého hľadiska mestá nemôžu plniť svoju funkciu motora sociálneho pokroku a hospodárskeho rastu tak, ako je to opísané v Lisabonskej stratégii, pokiaľ sa nám nepodarí udržať sociálnu rovnováhu v nich a medzi nimi, zaručiť ich kultúrnu rozmanitosť a dosiahnuť vysokú kvalitu v oblasti mestského dizajnu, architektúry a prostredia.

Čoraz viac potrebujeme holistické stratégie a koordinované činnosti všetkých jednotlivcov a inštitúcií zapojených do procesu rozvoja miest, ktoré by siahali za hranice jednotlivých miest. Každá úroveň riadenia – miestna, regionálna, vnútroštátna i celoeurópska – nesie zodpovednosť za budúcnosť našich miest. Na to, aby toto viacúrovňové riadenie bolo skutočne efektívne, musíme zlepšiť koordináciu v oblasti sektorovej politiky a rozvinúť nový zmysel pre zodpovednosť za politiku integrovaného mestského rozvoja. Musíme tiež zabezpečiť, že tí, ktorí pracujú na vytvorení tejto politiky na všetkých úrovniach, získajú všetky všeobecné i interprofesionálne vedomosti a zručnosti, ktoré sú potrebné na dosiahnutie cieľa trvalo udržateľných miest.

S radosťou vítame vyhlásenia a odporúčania obsiahnuté v územnej agende Európskej únie a práci európskych inštitúcií, ktorá podporuje integrovaný prístup k otázkam týkajúcim sa miest. „Aalborg Commitments“ chápeme ako cenný príspevok k strategickej a koordinovanej činnosti na miestnej úrovni a rovnako aj závery Európskeho fóra pre politiku architektúry „Stavebná kultúra pre trvalo udržateľný rozvoj miest“ z 27. apríla 2007. Berieme na vedomie aj európsku chartu „Sieť VITAL CITIES“.

Odporúčame:

I. vo väčšej miere využívať prístup integrovanej politiky rozvoja miest

Pod integrovanou politikou rozvoja miest rozumieme súčasné a spravodlivé zohľadnenie otázok a záujmov, ktoré majú význam pre rozvoj miest. Integrovaná politika rozvoja miest je proces. V priebehu tohto procesu sa uskutočňuje koordinácia centrálnych mestských oblastí politiky z priestorového, vecného a časového hľadiska. Zapojenie hospodárskych aktérov, záujmových skupín a verejnosti je nevyhnutnou podmienkou. Integrované politiky rozvoja miest je centrálnym predpokladom pre realizáciu európskej stratégie trvalo udržateľného rozvoja. Jej realizácia je úlohou európskeho rozmeru, v ktorej je však potrebné zohľadniť miestne osobitosti a zachovať princíp subsidiarity.

Vyvážené zohľadnenie záujmov, ktoré je možné dosiahnuť integrovanou politikou rozvoja miest, tvorí základ dohody medzi štátmi, regiónmi, mestami, občanmi a hospodárskymi aktérmi. Prepojením vedomostí a finančných zdrojov sa zvýši účinnosť obmedzených prostriedkov z

verejných zdrojov. Verejné a súkromné investície budú lepšie navzájom a medzi sebou zosúladené. Integrovaná politika rozvoja miest zapája aj aktérov externého riadenia a umožňuje občanom aktívnu účasť na formovaní bezprostredného okolia, v ktorom žijú. Súčasne je takto možné dosiahnuť väčšiu bezpečnosť plánovania a investícií.

Odporúčame európskym mestám, aby preskúmali možnosť vytvorenia integrovaných programov mestského rozvoja na celomestskej úrovni. Tieto plánovacie nástroje zamerané na uplatňovanie by mali

- na základe dôkladnej analýzy popisovať silné a slabé stránky mesta a mestských častí,
- formulovať konzistentné rozvojové ciele pre mestskú oblasť a vytvoriť víziu pre mesto,
- vzájomne zosúladovať sektorové a technické plány a plány pre časti území a politické opatrenia a zabezpečiť, že plánované investície budú podporovať vyvážený rozvoj mestského prostredia,
- koordinovať využitie finančných prostriedkov verejných a súkromných aktérov a sústreďovať do jedného priestoru,
- byť koordinované na miestnej úrovni a na úrovni mestských oblastí a zapájať občanov a iných zainteresovaných aktérov, ktorí by mohli výrazným spôsobom prispieť k formovaniu budúcej hospodárskej, sociálnej, kultúrnej a ekologickej kvality území.

Je potrebné posilniť zosúladenie na miestnej úrovni a na úrovni mestských oblastí. Cieľom je vytvorenie rovnoprávneho partnerstva medzi mestami a vidiekom a medzi malými, stredne veľkými mestami a veľkomestami v rámci mestských a metropolitných oblastí. Je potrebné odpútať sa od zvyku posudzovať problémy a rozhodnutia politiky mestského rozvoja len z hľadiska jedného mesta. Naše mestá by mali byť kryštalizačným bodom rozvoja mestských oblastí a prevziať zodpovednosť za územnú súdržnosť. Na dosiahnutie tohto cieľa by bolo vhodné, aby sa naše mestá v budúcnosti spájali častejšie do sietí na európskej úrovni.

Integrovaná politika rozvoja miest má v mnohých európskych mestách už k dispozícii celú sadu nástrojov na vytvorenie moderných, kooperatívnych a účinných štruktúr riadenia. Tieto nástroje sú pre zvýšenie konkurencieschopnosti európskych miest nenahraditeľné. Integrovaná politika mestského rozvoja môže prozreteľne koordinovať rozvoj osídlenia, hospodársky rozvoj a rozvoj infraštruktúry tým, že zohľadní – okrem iného – existujúci vplyv starnutia obyvateľstva a migračné tendencie, ako aj energetické rámcové podmienky.

V rámci integrovanej politiky rozvoja miest považujeme na posilnenie konkurencieschopnosti európskych miest za osobitne dôležité tieto stratégie konania:

Vytvorenie a zabezpečenie kvalitných verejných priestorov

Kvalita verejných priestorov, mestských kultúrnych krajín a architektúry a stavebníctva v mestách je kľúčovým faktorom pre konkrétne životné podmienky obyvateľov miest. Ako pružné faktory umiestnenia sú okrem toho významné aj pre podniky hospodárstva založeného na vedomostiach, pre kvalifikované a kreatívne pracovné sily a cestovný ruch. Preto je potrebné zintenzívniť súčinnosť architektúry, infraštruktúry a plánovania miest s cieľom vytvoriť atraktívne verejné priestory s vysokou úrovňou stavebnej kultúry zamerané na užívateľov. Stavebnú kultúru treba chápať v širšom zmysle slova, ako súhrn všetkých kultúrnych, hospodárskych, technických, sociálnych a ekologických aspektov ovplyvňujúcich kvalitu plánovania a stavebníctva. Požiadavky na stavebnú kultúru však nesmú zostať obmedzované len na verejné priestory. Stavebná kultúra je nevyhnutnosťou pre mesto ako celok a jeho okolie. Mestá a štát musia preto v tejto oblasti uplatniť svoj vplyv. To platí najmä v oblasti zachovania kultúrneho stavebného dedičstva. Historické budovy, verejné priestory a ich mestské a architektonické hodnoty musia zostať zachované.

Vytvorenie a zabezpečenie funkčných a z hľadiska realizácie náročných mestských priestorov a infraštruktúry je preto spoločnou úlohou národných, regionálnych a komunálnych orgánov, ale aj občanov a podnikov.

Modernizácia sietí infraštruktúry a zvýšenie energetickej účinnosti

Podstatným príspevkom ku kvalite života, prostredia a životného prostredia je aj trvalo udržateľná, ľahko dostupná a cenovo výhodná sieť mestskej dopravy, ktorej spoje nadväzujú na dopravné systémy v rámci mestskej oblasti. V tejto oblasti je potrebné venovať osobitnú pozornosť riadeniu dopravy a prepojeniu druhov dopravy, vrátane pešej a cyklistickej dopravy.

Mestská doprava musí byť v súlade s požiadavkami v oblasti bývania, pracovnými požiadavkami, požiadavkami na životné prostredie a verejné priestory.

Technická infraštruktúra, najmä zásobovanie vodou, čistenie odpadových vôd a iné dodávateľské siete musia byť včas zlepšené a prispôsobené zmeneným nárokom, aby tak aj v budúcnosti mohli prispievať k vysokej kvalite života v mestách.

Základnými predpokladmi pre trvalo udržateľnú zásobovaciu infraštruktúru a infraštruktúru spracovania odpadov sú energetická účinnosť, šetrné zaobchádzanie s prírodnými zdrojmi a hospodárska účinnosť podnikov. Je potrebné zlepšiť energetickú účinnosť v oblasti budov. To platí tak pre staré, ako aj pre nové budovy. Renovácia existujúcich budov je podstatným prínosom v oblasti energetickej účinnosti a prínosom k zlepšeniu kvality života občanov. Zvláštnu pozornosť je potrebné venovať panelákom, starým budovám a budovám so zlým stavebným jadrom. Optimalizované a výkonné siete infraštruktúry znižujú náklady na mieste pre podniky a občanov.

Dôležitým základom účinného a trvalo udržateľného využívania zdrojov je kompaktná štruktúra osídlenia. Túto je možné dosiahnuť prostredníctvom mestského a regionálneho plánovania, ktoré by zabránilo rozsídleniu okolia miest. V tejto oblasti je potrebné sa angažovane zaoberať za riadenie ponuky pozemkov a znižovať špekulácie. Ako zvlášť trvalo udržateľný sa pri tom ukázal byť koncept zmiešania bývania, práce, vzdelávania, zásobovania a možností využitia voľného času v

mestských štvrtiach.

Mestá musia prostredníctvom najmodernejších informačných a komunikačných technológií v oblastiach vzdelávania, trhu práce, sociálnych služieb, zdravotníctva, bezpečnosti a elektronickej verejnej správy (eGovernment) prispievať k zabezpečeniu a rozvoju kvality života ľudí a atraktivity týchto oblastí pre podniky. Súčasne musia byť tieto moderné informačné a komunikačné technológie používané aj ako nástroj zlepšenej správy miest.

Naše mestá sa musia prispôbiť požiadavkám, ktoré vyplývajú z hroziacej zmeny klímy. Výzorovo a plánovaco kvalitný rozvoj miest môže umožniť rast s nízkymi emisiami CO₂, zlepšiť kvalitu životného prostredia a znížiť emisie CO₂. To môžu mestá dosiahnuť prostredníctvom inovačných opatrení na predchádzanie a prispôsobenie sa tak, že budú podporovať nové priemyselné odvetvia a podniky s nízkymi emisiami CO₂.

Aktívna politika v oblasti inovácií a vzdelávania

Vedomosti vznikajú z veľkej časti v mestách a tam sa aj sprostredkujú. Či sa vedomostný potenciál mesta využíva naplno, závisí od kvality predškolského a školského vzdelávania, priepustnosti systému školského a odborného vzdelávania a sociálnych a kultúrnych sietí, ponúk celoživotného vzdelávania, špičkovosti univerzít a mimouniverzitných výskumných ústavov a prenosovej siete medzi hospodárstvom a vedou.

Integrovaná politika rozvoja miest môže prispieť k zlepšeniu týchto faktorov, napríklad tým, že spojí zainteresovaných aktérov, bude podporovať siete a optimalizovať štruktúry na mieste. Integrovaný rozvoj miest podporuje sociálny a kultúrny dialóg.

Integrované koncepty rozvoja miest, kooperatívny manažment rozvoja miest a dobré riadenie miest slúžia ja na ciele využitie potenciálov európskych miest v oblasti konkurencieschopnosti a rastu, ako aj na vyrovnanie rozdielov medzi jednotlivými mestskými oblasťami ako aj v rámci jednej oblasti. Poskytujú príležitosť na spoločenské a demokratické zapojenie sa.

II. venovať v celomestskom kontexte osobitnú pozornosť znevýhodneným mestským štvrtiam.

Mestá čelia najmä v súvislosti s hospodárskymi a sociálnymi štrukturálnymi zmenami a globalizáciou veľkým výzvam. K špecifickým problémom patria najmä vysoká nezamestnanosť a sociálne vylúčenie. V mestách sa objavujú obrovské rozdiely v rámci hraníc mestskej oblasti, najmä pokiaľ ide o hospodárske a sociálne príležitosti, ale aj v oblasti kvality životného prostredia. K tomu patrí aj to, že sa sociálne rozdiely a rozdiely v hospodárskom vývoji často zvyšujú, a prispievajú tým k destabilizácii v mestách.

Politika sociálnej integrácie, ktorá by napomáhala odstráneniu nerovnosti a pôsobila proti sociálnemu vylúčeniu, je najlepšou zárukou zachovania bezpečnosti v našich mestách.

Na dosiahnutie sociálnej súdržnosti a integrácie v mestách a mestských oblastiach môže byť účinným nástrojom dobrá sociálna koncepcia politiky obytných priestorov . Zdravé, nárokom vyhovujúce a cenovo dostupné obytné priestory môžu zvýšiť atraktivitu a príťažlivosť tak pre starších ako aj pre mladých ľudí, a tým prispieť k stabilite v mestskej časti.

V zmysle prezieravej politiky rozvoja miest je potrebné rozoznať príznaky zhoršujúcej sa situácie v mestských štvrtiach, brať ich vážne a včas zaviesť potrebné protiopatrenia. To šetrí náklady. Zvrátiť už začatý negatívny trend si v porovnaní s včasným zásahom vyžaduje mnohonásobne vyššie náklady.

Obyvateľom postihnutých štvrtí musíme ponúknuť perspektívy a pomoc, rovnako ako aj preventívne opatrenia. Na nájdenie optimálneho riešenia pre jednotlivé postihnuté mestské štvrte je potrebné aktívne zapojenie občanov a zintenzívnenie dialógu medzi zástupcami politiky, občanov a hospodárskych aktérov.

Na základe týchto skutočností považujeme v rámci celomestskej integrovanej politiky rozvoja miest za hlavné stratégie konania:

Trvalý charakter stratégií na zveľaďovanie výstavby miest

Medzi hospodárskymi aktivitami a investíciami na jednej strane a kvalitnými štruktúrami výstavby miest, nepoškodeným vystavaným prostredím a modernou a výkonnou infraštruktúrou na strane druhej existuje bezprostredná súvislosť. Preto je dôležité budovy v znevýhodnených mestských štvrtiach vylepšiť vzhľadovo a stavebne, a zároveň aj so zreteľom na vyššiu energetickú účinnosť. Veľký potenciál zvýšenia energetickej účinnosti v EÚ, a tým aj ochrany podnebia, spočíva v zavedení vyšších požiadaviek na nové aj už existujúce budovy, najmä na panelákových sídliskách a v starých budovách so zlým stavebným jadrom.

Na to, aby boli investície do zveľaďovania výstavby miest trvalo udržateľné, musia byť súčasťou dlhodobej koncepcie rozvoja, ktorá okrem iných zahŕňa aj verejné a súkromné investície v ďalšom priebehu.

Posilnenie miestneho hospodárstva a miestnej politiky trhu práce

V znevýhodnených mestských štvrtiach musia byť zavádzané opatrenia na hospodársku stabilitu aj pri samotných hospodárskych silách vo vlastnej štvrti. Vhodnými nástrojmi sú v tejto súvislosti hospodárska politika a politika trhu práce zamerané na príslušnú oblasť. Cieľom je vytvorenie a zabezpečenie pracovných miest a uľahčenie zakladania nových podnikov. Prostredníctvom ponúk ďalšieho vzdelávania, ktoré sú orientované na dopyt, je potrebné zlepšiť najmä možnosti vstupu na miestny trh práce. Silnejšie musia byť využívané aj možnosti zamestnania a odborného vzdelávania v etnicky poznačenom hospodárstve.

Európska únia, členské štáty a mestá musia vytvoriť lepšie podmienky a nástroje na posilnenie miestneho hospodárstva, a tým aj miestnych trhov práce, najmä prostredníctvom podpory zariadení sociálneho hospodárstva a služieb blízkych občanom.

Aktívna politika vzdelávania a odbornej prípravy pre deti a mládež

Centrálnym bodom pre zlepšenie situácie v znevýhodnených mestských štvrtiach je zlepšenie miestnej situácie v oblasti vzdelávania a odbornej prípravy v spojení s aktivujúcou politikou v oblasti detí a mládeže.

V znevýhodnených mestských štvrtiach je potrebné vytvárať a zlepšovať také ponuky vzdelávania, ktoré by nadväzovali na požiadavky a deficity detí, žijúcich v týchto oblastiach. Politika v oblasti detí a mládeže orientovaná na sociálny priestor musí prispieť k zlepšeniu a trvalému zabezpečeniu zapojenia a možností realizácie sa detí a mládeže žijúcich v tejto oblasti.

Podporovať výkonnú a cenovo dostupnú mestskú dopravu

Mnoho znevýhodnených mestských štvrtí má aj dodatočný hendikep nedostatočného dopravného spojenia a nevhodných vplyvov na životné prostredie. Táto skutočnosť znižuje kvalitu týchto oblastí ako obytných zón. Rozvoj výkonného a cenovo dostupného systému osobnej verejnej dopravy podporuje právo obyvateľov týchto oblastí na mobilitu a dostupnosť.

Na dosiahnutie tohto cieľa je potrebné zamerať sa pri plánovaní dopravy a dopravných liniek v tejto oblasti na obmedzenie negatívnych vplyvov dopravy na životné prostredie. Doprava musí byť projektovaná a realizovaná tak, aby boli mestské štvrte lepšie integrované doestskej a regionálnej siete. Sem patria aj dopravné siete pre peších a cyklistov.

Priamo úmerne s tým, ako sa podarí znevýhodnené mestské štvrte hospodársky stabilizovať, sociálne začleniť a zlepšiť ich vzťah a dopravnú situáciu, rastú aj šance, že naše mestá dlhodobo zostanú centrami spoločenského pokroku, rastu a inovácií.

Zdôrazňujeme:

Politika rozvoja miest by mala mať základ na vnútroštátnej úrovni. Aj táto úroveň by mala poskytovať impulzy pre novátorské riešenia.

Naše mestá potrebujú dostatok manévrovacieho priestoru na to, aby mohli zodpovedne pristupovať k plneniu svojich komunálnych úloh a mali solídny a dlhodobo stabilný finančný základ. Preto je tiež dôležité, aby členské štáty mali možnosť využívať európske štrukturálne fondy na financovanie zásadných integrovaných programov rozvoja miest. Využitie týchto prostriedkov by sa malo čo najužšie viazať na existujúce problémy a potenciál a zohľadňovať špecifické možnosti a problémy v členských štátoch. Orgány miestnej správa by mali, pokiaľ tak ešte neurobili, čo najskôr vytvoriť potrebné kvalifikácie na realizáciu integrovaného a trvalo udržateľného rozvoja miest.

Nové iniciatívy EÚ JESSICA a JEREMIE ponúkajú sľubné možnosti na posilnenie účinnosti bežných národných a európskych zdrojov financovania na podporu mestského rozvoja a malých a stredných podnikov. Tieto iniciatívy by mali na zapojenie súkromného kapitálu do realizácie integrovaných koncepcií rozvoja miest využívať vhodné nástroje finančného inžinierstva.

Na vnútroštátnej úrovni si musia všetky ministerstvá jasne uvedomiť, že mestá zohrávajú dôležitú rolu v oblasti realizácie vnútroštátnych, regionálnych a miestnych cieľov, a že ich odborné politické opatrenia vplývajú na mestá. Snahy rozličných ministerstiev, ktoré pracujú v oblasti rozvoja miest alebo zasahujú do rozvoja miest, musia byť lepšie vzájomne zosúladené a prepojené.

Zdôrazňujeme význam systematickej a štruktúrovanej výmeny skúseností a know-how v oblasti trvalo udržateľného mestského rozvoja. Žiadame Európsku komisiu, aby výsledky tejto výmeny osvedčených postupov predstavila na konferencii založenej na princípoch Charty z Lipska v rámci iniciatívy „Regióny pre ekonomickú zmenu“. Okrem toho je dôležité aj vytvorenie európskej platformy pre lepšie zhromažďovanie osvedčených postupov, štatistík, porovnávacích štúdií, hodnotení, znaleckých posudkov a iných výskumov týkajúcich sa miest, a tým aj na podporu aktérov podieľajúcich sa na rozvoji miest na všetkých úrovniach a vo všetkých oblastiach. Aj v budúcnosti budeme podporovať a zintenzívňujeme výmenu know-how a skúseností medzi politickými rozhodujúcimi činiteľmi, aktérmi z praxe a vedcami na miestnej, regionálnej, vnútroštátnej a európskej úrovni, aby sme tak posilnili mestský rozmer európskej stratégie trvalo udržateľného rozvoja, Lisabonskej stratégie a európskej stratégie pre zamestnanosť.

Európa potrebuje silné mestá a regióny, v ktorých sa dobre žije.
